



Universiteit  
Leiden  
The Netherlands

## **Tlamatiliztli: la sabiduría del pueblo nahua. Filosofía intercultural y derecho a la tierra**

González Romero, O.S.

### **Citation**

González Romero, O. S. (2021, June 22). *Tlamatiliztli: la sabiduría del pueblo nahua. Filosofía intercultural y derecho a la tierra*. Archaeological Studies Leiden University. Leiden University Press (LUP), Leiden. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3185767>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3185767>

**Note:** To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page



Universiteit Leiden



The handle <http://hdl.handle.net/1887/3185767> holds various files of this Leiden University dissertation.

**Author:** González Romero, O.S.

**Title:** Tlamatiliztli: la sabiduría del pueblo nahua. Filosofía intercultural y derecho a la tierra

**Issue date:** 2021-06-22

## Nederlandse Samenvatting

van het proefschrift *Tlamatiliztli: La sabiduría del pueblo nahua. Filosofía intercultural y derecho a la tierra (México)* [Tlamatiliztli: de wijsheid van het Nahua volk. Interculturele filosofie en het recht op land (Mexico)]

De filosofische vragen die in dit proefschrift aan de orde komen, zijn meer dan tien jaar geleden begonnen. In de beginjaren had ik geen idee van de lange weg die de studie van dit thema zou inhouden, noch van resultaten waar die naar zou leiden. In dit proefschrift worden verschillende ideeën onderzocht over de reikwijdte van het Nahua concept *tlamatiliztli*, “wijsheid”, en de productie van kennis. Het gebrek aan erkenning van Inheemse filosofieën is een academische leemte in de overgrote meerderheid van universiteiten en onderzoeksinstituten en het doel van dit onderzoek is bij te dragen om dit gevoelige probleem onder ogen te zien en op te lossen.

Dit proefschrift biedt daarom een algemene analyse van de Nahua wijsheid, verwijzend naar diverse concepten ingebed in de Nahuatl taal die kunnen bijdragen aan een beter begrip van de rol van wijsheid en de productie van kennis in het Nahua wereldbeeld, wat ons op zijn beurt kan helpen om de sociale relevantie en culturele continuïteit van de prekoloniale periode tot heden in Mexico te verklaren. De studie van een verscheidenheid aan historische bronnen was nodig voor de diachrone reikwijdte van dit onderzoek. Ook was de ontwikkeling van een transdisciplinaire benadering nuttig bij de implementatie van verschillende methodologieën die afkomstig zijn uit verschillende domeinen zoals: geschiedschrijving, iconografie, filologie, sociolinguïstiek en hermeneutiek. Twee vernieuwende punten van aandacht waren de implementatie van een “dekoloniale hermeneutiek” en de ontwikkeling van een “stratigrafie van het discours”.

Deze brede studie van de Nahua-epistemologie, waarnaar wordt verwezen met de term *tlamatiliztli*, besteedt aandacht aan systemen voor het produceren en overdragen van kennis en het genereren van betekenissen die zijn ingebed in de oorspronkelijke ontologie. De dekoloniserende benadering geeft prioriteit aan methoden en concepten ontwikkeld door Inheemse

intellectuelen en aan de focus op vormen van ‘collectieve kennis’. Een breed scala aan concepten ontwikkeld door Inheemse onderzoekers werd geïmplementeerd. De structuur van het proefschrift is bijvoorbeeld gebaseerd op het idee van een “Inheems onderzoeksparadigma” ontwikkeld door Shawn Wilson; dit paradigma is gebaseerd op 4 domeinen van de filosofie: methodologie, epistemologie, ontologie en axiologie. Met dit idee in gedachten is het proefschrift gestructureerd in twee delen, het eerste is verdeeld in vier hoofdstukken volgens het hierboven genoemde paradigma.

De inleiding presenteert het raamwerk en de methodologieën die in het proefschrift worden gehanteerd.

Hoofdstuk 1 (Taal, epistemologie en wijsheid) behandelt de cognitieve processen en structuren die in de Nahuatl-taal zijn ingebed, in het bijzonder de “difrasismos” of “paralellismen” gerelateerd aan wijsheid die in de historische bronnen worden aangetroffen.

Hoofdstuk 2 (Taal, wereldbeeld en ontologie) is gewijd aan de systematische analyse van de ontologische metaforen ingebed in de Nahuatl-taal. Een breed scala aan bronnen van de prekoloniale tijd tot heden wordt gebruikt om het belang van dit culturele kenmerk te benadrukken. Bovendien is de studie van de Inheemse ontologie cruciaal om de strijd van Inheemse volkeren met betrekking tot territorium en het recht op land te begrijpen.

Het doel van hoofdstuk 3 (Archeoastronomie, wetenschap en tijdsfilosofie) is het verduidelijken van de rekenkunde van de Nahua's en de algoritmen die worden gebruikt om landoppervlakken en tribuut te berekenen, evenals de astronomische dynamiek die ten grondslag ligt aan de twee kalenders die werden gebruikt door oude Mexicanen (de *tonalpohualli*, een kalender van 260 dagen, en de *xiuhpohualli*, een kalender van 360 plus 5 dagen). Dit hoofdstuk behandelt ook de Nahua categorie van “waarheid”: *neltiliztli*.

Ten slotte concentreert hoofdstuk 4 (Gemeenschap-pelijk eigendom, burgerschap en recht op land) zich op de studie van de Inheemse axiologie, die de basis vormt voor het idee van goed leven of *cualli nemiliz*, met bijzondere aandacht voor de axiologische achtergrond van het recht op land, rekening houdend met de spirituele relatie met het land dat sinds de oudheid door Inheemse volkeren is ontwikkeld. Het argument verwijst opnieuw naar een breed scala aan bronnen van de voorkoloniale tijd tot heden.

Het tweede deel van het proefschrift behandelt de rol van wijze mannen en Nahua intellectuelen bij de productie van kennis, met behulp van een historiografische benadering en filologische methoden om de bronnen te analyseren. Het doel van dit tweede deel is om het belang te benadrukken van kennisproductie door inheemse intellectuelen vanaf de voorkoloniale tijd via de koloniale periode tot op heden; met speciale aandacht voor het belang van vrouwelijke intellectuelen en rituele specialisten, alsmede voor de principes van Inheemse methodologieën.

Hoofdstuk 5 (Geschiedschrijving, wijze mannen en Nahua intellectuelen) is gewijd aan de studie van de bijdragen van de *tlamatinimeh* of wijze mannen uit de voorkoloniale tijd zoals bericht door de beschikbare historische bronnen. In dit hoofdstuk wordt ook een filologische analyse gemaakt van specifieke werken, te weten: (1) *Arte mexicana* geschreven door Antonio del Rincón, met bijzondere aandacht voor de woorden die verband houden met wijsheid en kennis, (2) een kort werk van Chimalpahín over de rol van wijze mannen en filosofen, (3) het *Vocabulario de voces que*

*expresan ideas metafísicas y morales* gecompileerd door Francisco Javier Clavijero en tenslotte (4) de studie van een ongepubliceerd manuscript uit de achttiende eeuw in de Biblioteca Nacional de Antropología e Historia, dat de *yxtlamatque* of wijze mannen uit Tlaxcala behandelt.

Hoofdstuk 6 (Geschiedenis, wijze vrouwen en rituele specialisten) richt zich op de bijdrage van Nahua intellectuelen in de XIXe eeuw, vooral met betrekking tot kwesties van burgerschap, het recht op onderwijs, het behoud van cultureel erfgoed en landeigendom. Een belangrijk doel van dit hoofdstuk is om de bijdrage van Nahua vrouwelijke intellectuelen onder de aandacht te brengen, omdat dit thema tot dusver onvoldoende erkenning en aandacht heeft gekregen. Centraal staat de betekenis van de traditionele kennis van vrouwen. Het laatste deel van dit hoofdstuk beschrijft de rol van rituele specialisten in hedendaagse Nahua-gemeenschappen zoals Acaxochitlán (Hidalgo) en Petlacala (Guerrero).

Ten slotte gaat Hoofdstuk 7 (Interculturele dialoog en Nahua methodologieën) over de methodologieën van gezamenlijk onderzoek bij de studie van onderwerpen die betekenisvol zijn voor de ontwikkeling van een interculturele benadering. Dit impliceert de bespreking van vragen die verband houden met de vertaling van sleutelconcepten uit de westerse filosofische traditie naar inheemse filosofieën, vooral die met betrekking tot het concept methodologie. In dit kader worden verschillende interviews met Nahua-onderzoekers, met name historici en docenten, over de Inheemse methodologieën, met name de Nahua-methodologie, gepresenteerd en geanalyseerd.